Meri Šeli

FRANKENŠTAJN

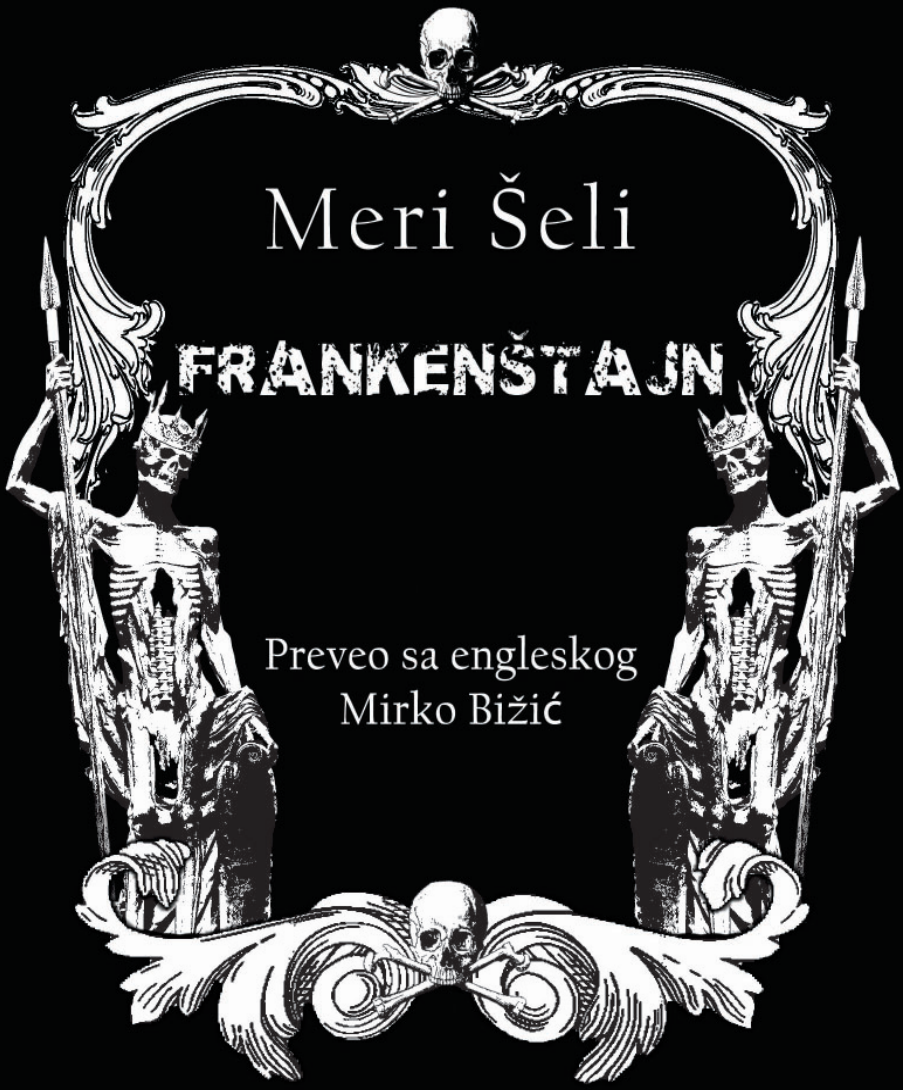

Preveo sa engleskog
Mirko Bižić

OTVORENA KNJIGA
BEOGRAD 2025.

Naslov originala:
Mary Wollstonecraft Shelley
FRANKENSTEIN; OR, THE MODERN PROMETHEUS

Preveo sa engleskog:
Mirko Bižić

Translation Copyright © za ovo izdanje Otvorena knjiga

MERI ŠELI

Prvo pismo

Za gospođu Savil, Engleska

Sankt Petersburg, 11. decembar 17—

Biće ti drago da čuješ da nikakva katastrofa nije pratila početak poduhvata na koji si gledala sa tako zlokobnim predviđanjima. Stigao sam ovamo juče, i prvi zadatak mi je da uverim svoju dragu sestru da sam dobro i osećam sve veće samopouzdanje po pitanju uspeha onoga što preduzimam.

Već sam daleko severnije od Londona, i dok hodam ulicama Petrograda osećam kako mi hladni severni povetarac pleše po obrazima, kako mi krepi živce i ispunjava me zadovoljstvom. Da li razumeš ovo osećanje? Ovaj povetarac, koji je došao iz oblasti prema kojima ja sada napredujem, unapred mi donosi utisak o tim ledenim predelima. Nadahnute ovim vetrom obećanja, moje maštarije postaju sve življe i vatrenije. Uzalud pokušavam da ubedim sebe kako je pol mrazno i pusto područje; u mojoj mašti se uvek pojavljuje kao oblast lepote i zadovoljstva. Tamo je sunce, Margaret, uvek vidljivo, njegov široki krug jedva viri iza horizonta i rasipa oko sebe večni raskošni sjaj. Tamo – s tvojim dopuštenjem, sestro, imaću malo poverenja u prethodne moreplovce – tamo nema snega i mraza; a ploveći preko mirnog mora, možda ćemo naići na zemlju koja po svojim čudima i lepoti nadilazi svaki do sada otkriveni region u naseljivom delu planete. Njene odlike

i ono što u njoj nastaje mogu da budu neuporedivi sa bilo čim drugim, kao što je nesumnjivo i pojavni vid nebeskih tela u tim do sada neotkrivenim samotnim mestima. Šta se sve ne bi moglo očekivati u zemlji večnog svetla? Možda ću tamo otkriti čudesnu silu koja privlači iglu kompasa i možda razjasniti hiljadu opažanja nebeskih pojava za koje je potrebno samo ovo putovanje da se njihova prividna čudnovatost zauvek uskladi sa našim ostalim saznanjima. Udovoljiću svojoj vatrenoj radoznalosti pogledom na deo sveta koji nikada ranije nije bio posećen i, možda, hodati zemljom koju nikada ranije nije gazila ljudska noga. To je ono što me podstiče i mami, i to je dovoljno da nadvlada svaki strah od opasnosti ili smrti i navede me da pođem na ovo naporno putovanje sa radošću kakvu dete oseća kada na raspustu isplovi na čamcu sa svojim drugovima u istraživačku ekspediciju po reci u svom rodnom kraju. Ali pretpostavimo da su sva ova nagađanja lažna, ipak ne možeš da osporiš neprocenjivu korist koju ću doneti celom ljudskom rodu, do njegovog poslednjeg naraštaja, otkrivanjem prolaza u blizini pola do onih zemalja do kojih je sada potrebno putovati mnogo meseci; ili razumevanjem tajne magneta koje se, ako je uopšte moguće, može postići samo ovakvim jednim poduhvatom kao što je moj.

Ova razmišljanja su potisnula uznemirenost sa kojom sam započeo pismo, i osećam kako mi srce plamti od poleta koji me uzdiže do nebesa, jer ništa toliko ne doprinosi umirenju uma kao postojan cilj – tačka na koju duša može da usredsredi svoje intelektualno oko. Ova ekspedicija mi je bila omiljeni san u mladalačkim godinama. Sa velikim žarom sam čitao izveštaje sa raznih putovanja preduzetih

u nadi u mogućnost stizanja u severni Tihi okean kroz mora koja okružuju pol. Možda se sećaš da je cela biblioteka našeg dobrog strica Tomasa bila sastavljena od istorijata svih putovanja sa ciljem ostvarivanja geografskih otkrića. Moje obrazovanje je bilo zanemareno, a ipak sam strastveno voleo da čitam. Danju i noću sam proučavao te knjige, i moje dobro poznavanje njihovog sadržaja povećavalo je žaljenje koje sam osećao kao dete kada sam saznao da je očev nalog izdat na samrti sprečavao mog strica da mi dopusti da započnem život pomorca.

Te vizije su izbledele kada sam po prvi put čitao one pesnike čiji su emotivni izlivi očaravali moju dušu i uzdizali je do nebesa. I ja sam postao pesnik i godinu dana živeo u raju koji sam sam stvorio; zamišljao sam da bih i ja mogao da steknem svoje mesto u hramu u kome se kao svetinje čuvaju imena Homera i Šekspira. Ti si dobro upoznata sa mojim neuspehom i kako sam teško podneo razočarenje. No, baš u to vreme sam nasledio bogatstvo od mog rođaka, i misli su mi se opet usmerile u pravcu mojih ranijih sklonosti.

Prošlo je šest godina otkad sam se rešio na ovaj svoj sadašnji poduhvat. I sad se jasno sećam časa kada sam se zarekao da ću se upustiti u ovu pustolovinu. Započeo sam izlažući svoje telo teškoćama. Pridružio sam se kitolovcima u nekoliko akcija po Severnom moru; svojevoljno sam trpeo hladnoću, glad, žeđ i nedostatak sna; često sam radio napornije nego obični mornari tokom dana a noći posvećivao učenju matematike, medicinske teorije, i onih ogranaka fizike iz kojih morske pustolovine mogu da izvuku najveću praktičnu korist. Zapravo sam se dvaput zaposlio kao mlađi matroz na grenlandskom

kitolovcu i izvanredno služio uz sve pohvale. Moram priznati da sam se osećao pomalo ponosno kada mi je kapetan ponudio mesto prvog oficira na brodu i sa najvećom revnošću me podsticao da ostanem sa njima, toliko je vrednovao moj rad.

A sada, draga Margaret, zar ne zaslužujem da ostvarim neki veliki cilj? Mogao sam da provodim život u lagodnosti i luksuzu, ali stavljam slavu ispred svega onog primamljivog što mi bogatstvo omogućava. O, kada bi mi neki ohrabrujući glas potvrdno odgovorio! Moja odlučnost i hrabrost su nepokolebljivi; ali moje nade se kolebaju, a moj duh je često potišten. Spremam se da nastavim dugo i teško putovanje, na kom će nepredviđene i hitne situacije zahtevati svu moju snagu: od mene se traži ne samo da obodrim druge, već ponekad i da održim sopstvenu smelost, kada njih njihova izda.

Ovo je najpovoljnije vreme za putovanje u Rusiji. Oni brzo jure po snegu u svojim sankama; takvo kretanje je prijatno i, prema mom mišljenju, daleko prihvatljivije od onog u engleskim poštanskim kočijama. Hladnoća nije preterana ako si umotan u krzna – što je način odevanja koji sam već usvojio, jer postoji velika razlika između kretanja po palubi i nepomičnog sedenja u trajanju od nekoliko sati, kada nikakva vežba ne sprečava krv da ti se zaista zaledi u žilama. Nemam želju da izgubim život na poštanskom putu između Sankt Petersburga i Arhangelska.

Krenuću u ovaj drugi grad za dve ili tri nedelje, i namera mi je da tamo iznajmim brod, što se lako može postići plaćanjem osiguranja vlasniku, i angažovanjem onoliko mornara za koliko budem smatrao da je neophodno iz redova onih koji su navikli

na kitolovačke pohode. Ne nameravam da isplovim do juna; a kada ću se vratiti? Ah, draga sestro, kako mogu da odgovorim na to pitanje? Ako uspem, mnogo, mnogo meseci, možda i godina, proći će pre nego što ti i ja budemo mogli da se sastanemo. Ako ne uspem, uskoro ćeš me videti opet, ili nikada.

Zbogom draga moja, izuzetna Margaret. Neka te nebo zaspe blagoslovima, a mene spasi, kako bih iznova i iznova mogao svedočiti o svojoj zahvalnosti za svu tvoju ljubav i dobrotu.

Tvoj odani brat,
R. Volton

Drugo pismo

Za gospođu Savil, Engleska

Arhangelsk, 11. decembar 17—

O, kako vreme sporo prolazi ovde gde sam okružen nepreglednim snegom i ledom! Ipak, učinjen je drugi korak ka izvršenju mog poduhvata. Iznajmio sam brod i zauzet sam sakupljanjem mornara; oni koje sam već uposlio izgledaju kao ljudi na koje mogu da se oslonim jer bez sumnje poseduju nepokolebljivu hrabrost.

Ali imam jednu želju koju još nikada nisam uspeo da zadovoljim, i odsustvo toga što želim sada osećam kao najveće zlo; ja nemam prijatelja, Margaret: kada budem sav sijao od poleta zbog uspeha, neće biti nikoga da učestvuje u mojoj radosti; ako me spopadne razočarenje, niko se neće potruditi da me podrži u časovima malodušnosti. Preneću svoje misli na papir, to je tačno; ali to je jadno sredstvo za prenošenje osećanja. Čeznem za društvom čoveka koji bi mogao da saoseća sa mnom, čije bi oči odgovarale na pogled mojih. Možeš me smatrati romantičnim, draga moja sestro, ali gorko osećam nedostatak prijatelja. Nemam nikog pored sebe, blagog a ipak odvažnog, ko poseduje kultivisan koliko i širok um, čiji su ukusi slični mojim, da odobri ili poboljša moje planove. Kako bi samo jedan takav prijatelj popravio nedostatke tvog jadnog brata! Ja sam previše revnostan u izvršenju zadataka i pre-